

Samenvatting

Datum rapport
28 juni 2004
Naam rapport
Strategisch MER Ontwikkelingsschets 2010
Natuur deelrapport 2, huidige situatie natuur
(Consortium ARCADIS-Technum/
Heinis Water & Ecologie)

Opgemaakt door
ProSes
Telefoon / E-mail
+31 164 212800
info@proses.nl
Docbase
-

Doel van de studie

Het voorliggende rapport vormt het tweede van een reeks van drie deelrapporten voor het aspect Natuur. Dit rapport bevat de beschrijving van de huidige situatie voor de drie beoordelingscriteria voor Natuur. Allereerst wordt het studiegebied beschreven, waarna in de hoofdstukken 2, 3 en 4 de huidige situatie voor achtereenvolgens de natuur- en habitattypen, de soorten en de natuurlijkheid van het Schelde-estuarium wordt beschreven. Deze drie criteria vormen een weerspiegeling van de hoofdaspecten die uit het Nederlandse en Vlaamse water- en natuurbeleid naar voren komen.

Voornaamste onderzoeksresultaten

Studiegebied

Het studiegebied omvat (estuariene) deelgebieden en, nu voornamelijk terrestrische, voorbeeldgebieden voor natuurontwikkeling. Voor wat betreft de estuariene natuur is in grote lijnen een gebiedsindeling gehanteerd conform het rapport 'Voorstel voor natuurontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium'.

Diversiteit natuur- en habitattypen

In het Strategisch MER beoordelingskader Natuur is het criterium 'diversiteit van ecosystemen' meetbaar gemaakt aan de hand van de oppervlakte (in ha) van bepaalde, ten behoeve van deze studie onderscheiden natuur- en habitattypen (deelrapport 1 Natuur). Van de natte delen (onder gemiddeld hoogwater) van de Zeeschelde waren vrij gedetailleerde ecotopenkaarten digitaal beschikbaar uit eerder onderzoek. Voor de Westerschelde is gebruik gemaakt van een door het RIKZ beschikbaar gestelde digitale ecotopenkaart uit 2001. Over de binnendijkse deelgebieden in het Nederlandse deel van het studiegebied waren vrijwel geen gedetailleerde basisgegevens beschikbaar. Voor Vlaanderen is gebruik gemaakt van de digitaal beschikbare gebiedsdekkende kartering van de Biologische WaarderingsKaart (BWK) van het Instituut voor Natuurbehoud.

Een groot deel van het studiegebied is conform de bepalingen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn aangemeld als speciale beschermingszone (zie afbakeningskaarten in bijlage 1 van dit rapport). De habitattypen in het buitendijkse deel van het Schelde-estuarium zijn (uiteraard) geheel estuarien van karakter; vijf van de zes typen hebben een zout tot (licht) brak karakter; alleen de wilgenvloedbossen van habitatype 91E0 liggen in de zoete getijdezone. Voor de binnendijkse deelgebieden is dit beeld heel anders. De arealen van hier voorkomende habitattypen zijn in de meeste gevallen

minimaal; in een aantal deelgebieden komen zelfs in het geheel geen EU-habitattypen voor. De grootste uitzonderingen zijn de Durmevallei en, in mindere mate, de Kalkense Meersen. Meest kenmerkend zijn hier de wilgenvloedbossen in de zoete getijdzone van de Durme. Voor beide gebieden geldt echter dat het areaal habitattypen slechts een relatief klein deel van het totaal oppervlak omvat.

Diversiteit soorten

Op basis van de afbakening soorten (en bijbehorende lijsten aandachtsoorten) uit Natuur deelrapport 1 is de huidige situatie beschreven van, achtereenvolgens, hogere planten, libellen, sprinkhanen en krekels, dagvlinders, reptielen en amfibieën, vissen in binnendijkse en buitendijkse delen van het Schelde-estuarium, broedvogels, niet-broedende watervogels, zeezoogdieren en overige (terrestrische) zoogdieren.

Hogere planten

In de verschillende Nederlandse terrestrische deelgebieden wordt het totaal aantal vindplaatsen van aandachtsoorten hogere planten geschat op 583. Met in totaal 107 kilometerhokken betekent dit een dichtheid van 5,4 vp/km-hok. De gemiddelde betekenis van het studiegebied als geheel voor hogere planten is daarmee niet erg groot, toch zeker relevant. In grote delen van Nederland ligt deze waarde onder de 5. In Vlaanderen bleek tijdens de analyse dat het aantal aandachtsoorten in de voorbeeldgebieden onwaarschijnlijk laag was (gemiddeld 0,6 per km-hok). Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat in deze gebieden alleen incidentele waarnemingen zijn verzameld, zonder systematische gebiedsdekkende inventarisaties. Dit betekent dat geen volledig beeld van de floristische waarde van de voorbeeldgebieden kan worden gegeven. Besloten is daarom om de parameter 'hogere planten' voor het Vlaamse deel van het studiegebied *te laten vallen*.

Er lijken in het Nederlandse studiegebied in het geheel geen aandachtsoorten libellen, sprinkhanen en krekels voor te komen. In de Kalkense Meersen en in de Durmevallei is de moerassprinkhaan gesignaleerd.

Dagvlinders

Het bruin blauwtje is waarschijnlijk de enige duurzaam aanwezige aandachtsoort en komt in meerdere deelgebieden voor

Amfibieën en reptielen

Met 2 à 3 aandachtsoorten amfibieën is het Nederlandse studiegebied wat betreft de herpetofauna relatief arm. De kamsalamander heeft een vrij ruime verspreiding in Zeeuws-Vlaanderen (van ons studiegebied vooral in de Braakman). De rugstreeppad is eind jaren '90 aangetroffen in de omgeving van de Braakman en bij Kloosterzande. De kamsalamander komt voor in het atlasblok aan de Durmemonding.

Vissen binnendijks

Paling, vetje en winde hebben een tamelijk ruime verspreiding in Zeeuws-Vlaanderen en komen ook voor in de omgeving van Bath. De kroeskarper en kleine modderkruiper zijn aangetroffen in de omgeving van de Braakman. In Vlaanderen zijn dezelfde soorten op verschillende plaatsen van het studiegebied gesignaleerd. De kleine

modderkruiper is aangemeld bij het Habitatrictlijngebied Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent.

Vissen in het estuarium

Zowel uit oogpunt van Vlaams als Nederlands natuurbeleid vertegenwoordigt het Schelde-estuarium voor vissen hoge natuurwaarden: bijna de helft van de soorten die op de Vlaamse Rode lijst staan zijn er aangetroffen en ruim 70% van de doelsoorten voor de relevante Natuurdoeltypen. In het Schelde-estuarium worden 4 vissoorten van bijlage 2 van de Habitatrictlijn meer of minder regelmatig gevangen, de trekvisen fint, rivierprik en zee-prik en de kwetsbare/zeldzame bittervoorn.

Broedvogels.

In totaal komen naar schatting in het Nederlandse deel van het studiegebied zo'n 31 verschillende aandachtsoorten voor, met in totaal 2.875 broedparen/territoria; in Vlaanderen betreft het 27 aandachtsoorten, met in totaal 1130 broedparen/territoria. Het Verdrongen land van Saeftinghe heeft een enorme betekenis voor broedvogels. Met name de broedparen van waardevolle kustbroedvogels als tureluur (bijna 1000 bp), scholekster (ruim 400 bp) en visdief (ruim 400 bp) zijn bepalend. Opvallend is ook het enorme aantal blauwborsten (ruim 300 bp). Er broeden ca. 80 bp kluten. Vermeldenswaard is verder de grauwe gors die hier nog met een enkel broedpaar aanwezig is. Van de andere deelgebieden zijn vooral het plangebied van de Overschelde en het Braakmangebied voor broedvogels goed ontwikkeld, met ca. 20 verschillende aandachtsoorten en samen 130, resp. 165 broedparen van deze soorten. De Hooge Platen (in het zoute deel van de Westerschelde) wordt gezien als een belangrijk broedgebied voor met name sterns. Aangezien het hierbij vooral om de hooggelegen delen gaat worden geen effecten verwacht.

Niet broedende watervogels.

In totaal komen in het Nederlandse deel van het studiegebied alle 30 onderzochte aandachtsoorten voor, met in totaal ca. 423.390 individuen. Met name de grote aantallen grauwe gans, kolgans, de bonte strandloper, scholekster en smient zijn bepalend voor het hoge aantal individuen. De binnendijkse voorbeeldgebieden voor natuurontwikkeling hebben een relatief geringe betekenis voor niet-broedende watervogels. Uitzondering hierop is het Braakman voorbeeldgebied met 23 aandachtsoorten. In de periode 1995-2000 verbleven in het Vlaamse deel van het studiegebied 's winters in het totaal 24 aandachtsoorten. Gemiddeld waren dat ruim 37.500 vogels. De Zeeschelde vormt een overwinteringsgebied voor 21 aandachtsoorten met een gemiddeld maximaal aantal van ruim 32.000 exemplaren. Hiervan maken wintertaling (16150) en tafeleend (6100) het leeuwendeel uit. In de Prosper- en Doelpolder zijn 11 aandachtsoorten gevonden, maar deze polders zijn vooral belangrijk voor de grauwe gans en de kolgans (3015 en 1325). In de Durmevallei komen 16 aandachtsoorten voor, waarvan van 4 soorten (aalscholver, bergeend, krakeend en slobbeend) de maximale aantallen meer dan 100 bedragen. In vergelijking met de andere deelgebieden zijn de Kalkense Meersen met 11 aandachtsoorten en een gemiddeld maximum van 171 relatief arm aan vogels. Internationaal gezien is het Vlaamse deel van het studiegebied vooral belangrijk voor grauwe ganzen, wintertaling, tafeleend, pijlstaart en krakeend; van deze soorten

verblijft er in de winter meer dan 1% van de Noordwest Europese populatie (respectievelijk 3; 4,1; 1,7; 1,1 en 8 %).

Zeezoogdieren.

In de zomermaanden verblijft ongeveer een derde van de gehele zomerpopulatie van het Deltagebied in de Westerschelde (ca. 30 exx.). Sinds 1994 wordt jaarlijks een klein aantal jongen geboren, vrijwel uitsluitend op de Platen van Valkenisse (Zimmermangeul) en op de Molenplaat.

Aandachtssoorten terrestrische zoogdieren

In het Nederlandse deel van het studiegebied komen de volgende soorten op verschillende locaties voor: de waterspitsmuis, de veldspitsmuis, de watervleermuis, de meervleermuis, de ruige dwergvleermuis, de rosse vleermuis, de laatvlieger en de dwergmuis. De zeer algemene gewone dwergvleermuis komt foeragerend vrijwel zeker in alle deelgebieden voor. In het Vlaamse deel komen deze soorten ook voor, maar de waterspitsmuis is in Vlaanderen zeer zeldzaam. Voor de vleermuizen is de Zeeschelde op zich niet zo'n belangrijk foerageergebied, met uitzondering van de meervleermuis en in mindere mate de watervleermuis.

Natuurlijkheid.

Resultaten van de natuurlijkheidberekeningen voor Schelde-estuarium en voor het Nederlandse en Vlaamse deel afzonderlijk

		Nederland		Vlaanderen		Schelde-estuarium totaal	
		gem. laag		gem. laag		gem. laag	
Geologie	inpoldering	91		94		91	
Hydrodynamiek	Getij-amplitude	71		71		71	
	looptijd	39	64	39	64	39	64
	verblijftijd	80		80		80	
Morfologie	bodem morfologie	88		94		88	
	meandering	99	77	90	69	93	70
	oever	69		21		75	
	fysiotiopen	55		70		56	
Bodemstructuur	bodemontwikkeling	86	87	100	99	88	89
	schorontwikkeling	95		91		94	
Water(bodem)kwaliteit	zoutgradiënt	80		80		80	
	zuurstof	85		0		74	
	nutriënten	42	81	67	65	45	79
	koolstof	99		86		99	
	milieuvreemde stoffen	99		90		98	
Productiviteit	trofische niveaus	72		100		73	
Fauna	barrières	36		4		15	
Niet gewogen gemiddelde		73		70		69	
Naar laag gewogen gemiddelde*		76		75		73	

* weegfactoren: geologie: 22,5; hydrodynamiek: 20; morfologie: 15; bodemstructuur: 12,5; waterkwaliteit: 12,5; productiviteit: 10; fauna: 7,5.

Het derde beoordelingscriterium, natuurlijkheid, moet inzicht geven in (veranderingen in) de mate van menselijke beïnvloeding in het Schelde-estuarium en daarmee van (veranderingen in) de mate waarin fysische, chemische en ecologische processen natuurlijk kunnen verlopen. De voor het Schelde-estuarium belangrijk geachte graadmeters voor natuurlijkheid zijn geordend volgens een hiërarchisch rangordemodel dat uitgebreid is beschreven in de deelrapportage Natuur 1.